পুৰন্দৰসিংহৰ বিষয়া ।—ৰজাদেৰে বৰগোহাঁইৰ পুতেক মাধৰাম দিহিঙ্গীয়া ফুকনক বৰগোহাঁই পাতিলে। কেন্দুগুৰীয়া বৰপাত্ৰ-গোহাঁইৰ পুতেক বৰপাত্ৰ-গোহাঁই হল। কুঁৱৈগঞা বুঢ়াগোহাঁইৰ পুতেক বুঢ়াগোহাঁই হল। কানু বোলা এজনে দিহিঙ্গীয়া ফুকনৰ বাব পালে। পাত্তৰৰ নিৰাময় গগৈ ৰাজখোৱা ভাটীয়লীয়া ডেকাফুকন হল। কুঁৱৈগঞা বুঢ়াগোহাঁইৰ নাতিয়েক তেলীশ্বৰে ইজন ডেকাফুকনৰ বাব পালে। চপাগুৰীয়া বৰবৰুৱাৰ বাহৰ ৰাধানাথ বৰবৰুৱা হল। বুঢ়াগোহাঁইৰ পৰীয়া কেচুৱাপোৱালীক বচা ৰাজখোৱা পাতিলে। কাকতীৰ ঘৰৰ মণিৰামক চিৰস্তাদাৰ পাতিলে। এক ব্ৰাহ্মণ তামুলী-ফুকন হল। এজন গণকক পৰ্ব্বতীয়া ফুকন পাতিলে। আৰু মনজুৰ হিলৈদাৰী কোঁৱৰৰ পুতেক ভয়ানন্দক নেওগ ফুকন পাতিলে। হাজৰিকা, শইকীয়া, বৰা, ধনুধৰীয়া, এইবোৰকো নতুনকৈ পাতিলে। চেঙ্গেলীমুৰীয়াক মছাই ফুকন পাতিলে। এক চৰাইমৰীয়াক ৰাই-ডঙ্গীয়া বৰুৱা পাতিলে। চাৰিঙ্গীয়াৰ এজনক দেওধাই ফুকন পাতিলে। আখৈখোৱাক মেচাইঘৰীয়া বৰুৱা পাতিলে। কুকুৰাচোৱা কৈদৰ শুকুৰা চেংধোৱা ফুকন হল। নড়াৰ এজন বাইলুং ফুকন হল, আৰু এজন বৰবাইলুং বৰুৱা হল। মহাৰজাই পাত্ৰ-মন্ত্ৰী, হাজৰিকা, শইকীয়া, বৰা আৰু অন্যবোৰক মাতি সমালোচন হৈ নিয়মীয়া সৈন্য কিছু তুলি ছত্ৰংচিং আৰু ৰূপচিঙ্গক চিপাদাৰ পাতিলে। ৩৫১ ॥

নগা দমন।—আতপাচে মালোথুপীয়া নগাই আহি আমাৰ ৰাজ্য মাৰি ধন-বস্তু লুড়ি নিলে। এইকথা মহাৰাজে শুনি তিনিজনা ডাঙ্গৰীয়াৰে সৈতে যুক্তি কৰি ছত্ৰচিং চিপাদাৰ আৰু হিলৈদৰী কোঁৱৰৰুদীয়া ভয়ানন্দ নেওগ ফুকনৰ তলে হাজৰিকা, বৰা, শইকীয়া, ধনুধৰীয়া, হিলৈদাৰী আৰু এফৌজ চিপাহী সেই নগা মাৰিবলৈ পঠিয়ালে। ইবোৰো নগা মাৰিবলৈ গৈ দোপগৰ পাই তাতে কোঁঠ দি ৰল। নেওগ ফুকনে নগা কটকী এটাক মাতি আনি বুজাই বঢ়াই কলে, বলো,—“তই গৈ মালোথুপীয়া নগাৰ পৰ্ব্বতত উঠি সিহঁতক মোৰ

এখেলৈ আহিবলৈ কগে। সেইৰূপে কচু নামে সেই কটকীটোৱে পৰ্ব্বতত উঠি নগাবোৰক নামি আহিবলৈ কলে। কিছু নগা পৰ্ব্বতৰ পৰা নামি আহিল। নেওগ ফুকনে সিহঁতক দায় ধৰি জিঁজিৰি লোৰা লগালে। ডিন্‌ছি বা ফাগুন মাহৰ ২৭ দিন গতে, হিন্দুমতে মঙ্গলবাৰ আৰু আহোমমতে ত্যাওত্যেও, সেইদিনা নগাই মাজনিশা ৰাতি পৰ্ব্বতৰ পৰা নামি আহি আমাৰ ভালেমান চিপাহী মাৰিলে। নেওগ ফুকন পলাই সাৰিল। ৰংপুৰীয়া চিপাহীবোৰে নগা কেতবিনিক গুলীয়াই মাৰিলে। নগাও ৰব নোৱাৰি যিপোনে পাৰে সিপোনে পলাই পৰ্ব্বতত উঠিলগৈ। মহাৰজা আৰু তিনিজনা ডাঙ্গৰীয়াই এইবাৰ্ত্তা শুনি নেওগ ফুকন আৰু চিপাহীবোৰক ধৰি আনিবলৈ আজ্ঞা কৰিলে। লাক্লি তাওচান বা ১৭৫৯-৬০ শকৰ ডিন্‌চিট বা জেঠমাহত, ৰৰতুৱৰীয়া নগা আৰু ৰৰহটীয়া নামচেঙ্গীয়া নগাই কাজিয়া কৰি ইটো-সিটোৱে কটাকটি কৰি ৰণ পাতিলে। সেই ৰণত গগৈ খুন্‌ৰাও পৰিল, আৰু নামচেঙ্গীয়া লথাং ডেকা পলাই ফাট মাৰিলে। এইবাৰ্ত্তা মহাৰাজা আৰু তিনিজনা ডাঙ্গৰীয়াই শুনি নগাৰ খুন্‌ৰাও-হঁতক ধৰিবলৈ আজ্ঞা কৰিলে। খুন্‌ৰাওহঁতক ধৰি আনিলে। হিন্থু খুন্‌ৰাওক জিঁজিৰি লোৰা লগালে। ৩৫২ ॥

কামেশ্বৰসিংহ চাৰিংৰজাৰ বিয়া।—আতপাচে ডিন্‌কাও বা শাওণ মাহত, আহোম মতে খুতচেও আৰু হিন্দুমতে দেওবাৰৰ দিনা, মহাৰজাৰ পুতেক চাৰিংৰজাৰ সৈতে চপাগুৰীয়া ৰৰবৰুৱাৰ জীয়েকৰ বিয়াৰ দিন স্থিৰ হল। দৰা আৰু কন্যাৰ দুয়োৰে গাত হালধি সানিলে। বিয়াৰ উৎসৱ কেইবাদিনো হল। আৰু অনেক ৰং-আনন্দ কৰিলে। ঢোল-ডগৰ শিঙ্গা-পেঁপা আদি নানান বাদ্যভাণ্ড কৰিলে। হিন্দু দেওবাৰৰ দিনা বিয়াৰ উৎসৱ পাতিলে। দৈ-গুৰে সৈতে হিন্দু-বোৰক জলপান কৰালে। ৩৫৩ ॥

নগা ৰাজ্যত পুৰন্দৰসিংহ।—লাক্লি কাবাও বা ১৭৬০ শকত, ডিন্‌চিট বা আঘোণ মাহত, ৰজাদেৱে পাত্ৰ-মন্ত্ৰী, ডাঙ্গৰীয়া, হাজৰিকা,

বৰা, ধনুধৰীয়া আৰু হিলৈদাৰী এইবোৰৰে সৈতে পৰামৰ্শ কৰি নগাৰ বিৰুদ্ধে ৰণ কৰিবলৈ ওলাল। ৰজাদেৱে ডাঙৰীয়া, হাজৰিকা, শইকীয়া, বৰা, ধনুধৰীয়া, হিলৈদাৰী, চিপাহী, নামচেঙীয়া, আৰু টেঙেচি নগাৰ খুন্‌বাও আৰু আন গোটাচেৰেক লগত লৈ গৈছিল।

ৰজাদেৱে অছিৰিঙীয়া, সেলাজু, লাখুটিগঞা, এইবোৰ নগা গাওঁ পাৰ হৈ মালৌথপীয়া নগাৰ পালেগৈ। তাতে টান ৰণ হল। সেই ৰণত ৰব নোৱাৰি নগা পাচহুইঁকি পলাল। নগাৰ তিৰোতা আৰু লৰাছোৱালী পৰ্ব্বতত উঠি জ'য়াৰ হাবিত সোমালগৈ। আত-পাচে ডিন্‌ছি বা ফাগুন মাহত, আহোম মতে কাপচিঙা আৰু হিন্দু-মতে বুধবাৰৰ দিনা, ৰংপুৰত হোলোংঘৰ সাজিবৰ নিমিত্তে ৰজাদেৱে এডোখৰ ঠাইত হাল বালে। ৰজাদেৱে হোলোঙৰ গাদ্দিখুঁটা পুতিলে। ৩৫৪॥

পুৰন্দৰসিংহৰ ৰাজ্য কোম্পানীৰ তলতীয়া।—লাক্লি কাবাও বা ১৭৬০ শকত, মিষ্টাৰ জেন্‌কিন্স আৰু মিষ্টাৰ হোৱাইট চাহাবে সমালোচন হৈ উজাই মহগড় পাই তাতে বহিলগৈ। ৰজাৰ পুতেক চাৰিংৰজাদেৱে চাহাব দুজনক চিৰা-গাখীৰ খাবলৈ দিলে। মিষ্টাৰ হোৱাইট চাহাবে নাখালে। তেওঁ মহাক্ৰোদ্ধ হৈ যোৰহাটলৈ গৈ নগৰ সোমাল। ডিনচিপচাং বা কাতি মাহত, হিন্দুমতে মঙ্গলবাৰৰ দিনা, হোৱাইট চাহাবে স্বৰ্গদেৱ পুৰন্দৰসিংহক ৰজা পদৰ পৰা গুচালে। তেতিয়াৰে পৰা আমাৰ ৰাজ্য পোনপটীয়াকৈ বৃটিছৰ অধীন হল। ৩৫৫॥

নগাঁও-যোৰহাটৰ শ্ৰীযুত উমানাথ গোহাঁইবৰুৱা পোৱা, শ্ৰীযুত গোপালচন্দ্ৰ বৰুৱাই কৰা আহোম বুৰঞ্জী এছোৱাৰ ইংৰাজী ভাঙনিৰপৰা সম্পাদকৰ দ্বাৰা অসমীয়ালৈ অনূদিত

সপ্তমখন বুৰঞ্জী

আহোমৰ দিনৰ বিষয়াসকলৰ নিৱন্ধ

তিনিজনা ডাঙ্গৰীয়াৰ মৰ্য্যাদা ।—শ্ৰীকৃষ্ণায়ে নমো নমঃ ॥ আসাম দেশৰ বিষয়াৰ নিবন্ধ ॥ বুঢ়াগোহাঁই, বৰপাত্ৰগোহাঁই, বৰগোহাঁই তিনিৰ একে মৰ্যদা । কেঁকোৰাদোলা, আৰোৱান বাহৰ উকা মাজ-পোনে নালতে গামোচা বন্ধা, সোণৰ চুলাৰে পানীজাপি, টুপীজাপি, পাখিবিচনী দুখনৰ দবে নাললগা ঘুৰণীয়া বিচনী, কেপকৰা তলচা পায় । যৈণীসকলে এই দ্ৰব্য একোকে নাপায়, মাত্ৰ পহিচাঙ্গী ডাল-বৰৈলগা সোণৰ চুলাৰে সিয়াজাপি পায় । তিনিজনাৰ দবেই শদিয়া-খোৱা গোহাঁই, সলাল গোহাঁই, মৰঙ্গীয়া গোহাঁই । এই তিনিজনাক দাঁতিয়লীয়া গোহাঁই বোলে । ঘাই তিনিজনাতকৈ কিছু মান কম ॥ ৩৫৭॥

বৰবৰুৱা আৰু ফুকনৰ মৰ্য্যাদা ।—বৰবৰুৱা, বৰফুকন দুয়ো সমান । কিন্তু গুৱাহাটী দূৰদেশৰ নিমিত্ত কিছু এক্তিয়াৰ বেচি । আৰু দুয়োজনাৰ পহিদোলা বানতেৰে কুশসিয়া বৰজাপি, ৰূপচুলাৰে পানীজাপি, সোণৰ চুলাও দিয়ে, খেৰপাখিবিচনী, টুপীজাপি, দীঘল-নলীয়া ঘুৰণীয়া বিচনী, আগখৰা ছালকঠ, বানতৰ মচুলা, ৰূপৰ বেৰি-দিয়া লাখুটি ; কিন্তু চ'ৰাৰ ফুকনসকলবো, বা উপৰত লেখা ডাঙ্গৰীয়া তিনিজনাৰ যেইজনাই ৰাজমন্ত্ৰী বাৰ পায় সেইজনাই জকাইচুকীয়া নামে মানুহ একহাজাৰ পায়, আন একো নাই । ৩৫৭ ॥

ৰাজখোৱাসকলৰ মৰ্য্যাদা ।—নিবুকিয়াল ৰাজখোৱা, বচা ৰাজ-খোৱা দুয়ো সমান । লোহাৰ ঢেকৰ লগা চাঙ্গী পায় । দুই দিহিঙ্গীয়া ৰাজখোৱা, দুই তৰ-শলগুৰীয়া, উপৰ-শলগুৰীয়া দুই ৰাজখোৱা, বৰ সক দুই অভয়পুৰীয়া ৰাজখোৱা, উপৰ-দৈয়ঙ্গীয়া, মাজু-দৈয়ঙ্গীয়া, পানী-দৈয়ঙ্গীয়া ৰাজখোৱা, দিখৌমুখীয়া ৰাজখোৱা, গজপুৰীয়া ৰাজ-

খোৱা, ঘিলাধৰীয়া ৰাজখোৱা, এই চৈধজনা সমান। গুৱাহাটীত পৰ্হিচাঙ্গী পায়। গড়গঁয়া ৰঙ্গপুৰীয়া দুই চেটিয়াপাত্ৰ বৰুৱা, দুই ঘৰ-ফলীয়া বৰুৱা, চাঙ্গৰঙ্গ বৰুৱা চাৰি, এই আঠজনা সমান। এইসকল ৰাজুৱা বিষয়া। ৩৫৮॥

ফুকনসকলৰ মৰ্য্যাদা।—নাউবৈচা ফুকন, পানীফুকন, ভিতৰুৱাল ফুকন, দুই ডেকাফুকন, দুই দিহিঙ্গীয়া ফুকন, ন-ফুকন, চেটিয়া ফুকন এই ন-জনা সমান, কিন্তু উকা বৰজাপি। নিয়াইসোধা ফুকন, নেওগ ফুকন, চাঙ্গৰুঙ্গ ফুকন এই তিনি সমান, প্ৰায় ন-জনাৰ গতেই। চোলাধৰা ফুকন, খাৰঘৰীয়া ফুকন, ঢেকিয়াল ফুকন, নাওশলীয়া ফুকন, তামূলী ফুকন, এই পাঁচজনা সমান। ৰূপৰ চুলাৰে পানীজাপি, টুপীজাপি, পৰ্হিচাঙ্গী, পাখিবিচনী, দীঘলনলীয়া ঘুৰণীয়া বিচনী, ৰূপৰ বেৰিদিয়া লাখটি, ছালকঠ পায়। যদি খেৰবিচনী টুপী নেপাইও থাকে তেতিয়া চোলাধৰা, খাৰঘৰীয়া, ঢেকিয়াল, এই তিনিজনা ফুকনে পৰ্হিচাঙ্গী পায়। নাওশলীয়া ফুকন, তামূলী ফুকনে ঢেকৰ দিয়া চাঙ্গীহে পায়। চিৰিঙ্গ ফুকন, কাথবৰুৱা, শূলপাণি বৰুৱা, এই তিনি সমান। ৰূপৰ চুলাৰে পানীজাপি, পৰ্হিচাঙ্গী, বেৰিদিয়া লাখুটি, দীঘলনীয়া বিচনী পায়। জালভাৰী ফুকন, গন্ধীয়া বৰুৱা, মজুমদাৰ বৰুৱা, খনিকৰ বৰুৱা, শেনচোৱা বৰুৱা, এই পাঁচজন সমান। ঢেকৰ দিয়া চাঙ্গী পায়। বজাৰ জোঁৱাইসকলে বিষয় নেপাই থাকিলেও ৰূপৰ চুলা, পৰ্হিচাঙ্গী বানতেৰে আওঁঠি সিয়া কঠ চমুৱা ফুকন বা বৰভণ্ডাৰ বৰুৱা মৰ্যাত পায়। ৩৫৯॥

বৰুৱাসকলৰ মৰ্য্যাদা।—চাংমাই বৰুৱা, তিপমীয়া ৰাজখোৱা, হাতীবৰুৱা, ঘোঁৰাবৰুৱা, কুকুৰাচোৱা বৰুৱা, এই পাঁচজন সমান। দুই দোলাকাখৰীয়া বৰুৱা, দুই চাউডাং বৰুৱা, জৰাধৰা বৰুৱা, বেজ-বৰুৱা এই ছয়জন সমান। তিনি দুলীয়া বৰুৱা, দৰবধৰা বৰুৱা, কাঠকটীয়া বৰুৱা, মলীয়া বৰুৱা, ঘিঁউ বৰুৱা, পাৰীমৰীয়া বৰুৱা এই আঠজন সমান। গজপুৰীয়া বৰুৱা, শিলাকুটী বৰুৱা, চৰাইমৰীয়া

বৰুৱা, ধেনুচোঁচা বৰুৱা, যুতকীয়া বৰুৱা, দুৱৰী বৰুৱা, এই ছয়জন সমান। এই সকল ভিতৰুৱাল। ৰাইডঙ্গীয়া ফুকন, পৰ্ব্বতীয়া ফুকন খঙ্গীয়া ফুকন, চাবিঙ্গীয়া ফুকন, তিপমীয়া ফুকন, এই পাঁচজন সমান। ঢেকৰ লগা চাঙ্গী পায়। ৰাইডঙ্গীয়া বৰুৱা, পৰ্ব্বতীয়া বৰুৱা, খঙ্গীয়া বৰুৱা, চাবিঙ্গীয়া বৰুৱা, তিপমীয়া বৰুৱা, এই পাঁচজন সমান। নামদ্ধপীয়া বৰুৱা, পুৰণি মেলৰ বৰুৱা, মাজুমেলৰ বৰুৱা, সৰুমেলৰ বৰুৱা, মাহীমেলৰ বৰুৱা, ন-মেলৰ বৰুৱা, গাভৰুমেলৰ বৰুৱা, কলিচেঙ্গ বৰুৱা, এনাইঘৰীয়া বৰুৱা, এই ন-জন সমান। এই পৰ্য্যন্ত মেলডগীয়া বিষয়া। দেৱলীয়া বৰুৱাহঁতক সদৰত সেৱাচলোৱাহে বোলে। ৩৬০॥

ডাঙ্গৰীয়াসকলৰ নগৰ সোমোৱাৰ নিয়ম।—তিনিজনা ডাঙ্গৰীয়া নগৰলৈ গলে আগত বিলতীয়া গায়ন গায়, কালীয়াই কালী মাৰে। ৰঙ্গাচুলি ৰবচি, ৰঙ্গাচুলি দাবে লগত পালী ধৰি যাব পায় হাতী ঘোঁৰাত। বানত সিয়া জৰি, ভৰিত নূপুৰ, ঘোঁৰাত উঠা হালধীয়া পাটৰ তলচা, হাতীত উঠা কাপৰ, আগত দোলাচৈৰে আগুৱা যাব পায়। গড়ৰ চুকৰপৰা অলপ ভিতৰ সোমালে গায়ন বা কালী গাব বজাব নেপায়। ৩৬১॥

বাটত দেখা-দেখি হলে নিয়ম।—বাটত স্বৰ্গদেৱৰে দেখা-দেখি হলে স্বৰ্গদেৱ হাতীত উঠি গলে ডাঙ্গৰীয়া হাতীত উঠি দেখা দিব পায়। স্বৰ্গদেৱ দোলাত বা ঘোঁৰাত গলে ডাঙ্গৰীয়াও কেপৰুৱা তলচাৰ নুৰাত উঠি দেখা দিব পায়। আৰু ৰাজমাওদেও, বৰজনা আইকুঁৱৰীদেও, পৰ্ব্বতীয়া আইকুঁৱৰীদেও স্বৰ্গদেৱৰ দৰেই সম্মান কৰে। কিন্তু শিঙ্গৰিঘৰ উঠিলেহে ডাঙ্গৰীয়াসকলে সেৱা কৰে। দাঁতিয়লীয়া তিনিজনাৰে বাটত স্বৰ্গদেও ভেঁটাভেঁটি হলেও এইক্ৰমেই। আৰু চাবিঙ্গীয়া তিপমীয়া আদি মেলখোৱা গোহাঁইদেওসকলৰে তিনিজনা গোহাঁইৰে দেখা-দেখি হলে ডাঙ্গৰীয়াসকলক গোহাঁইদেও-সকলে বাট এৰি দিব পায়। দাঁতিয়লীয়া তিনিজনাই ঘাই তিনিজনাক

বাটত লগ পালে গোহাঁইদেওসকলৰ দৰে বাট এৰি দিব পায়। যদি দাঁতিয়লীয়া তিনিজনাই মেলখোৱা গোহাঁইদেওসকলক বাটত লগ পায় তেতিয়া বাট এৰি দিয়াদিকৈ যায়। যদি স্বৰ্গদেৱৰ নিজ ভাই বা পো এনে মেলখোৱা গোহাঁইদেও হলে সকলোৱে বৰ্হাই গৌৰৱ কৰে।

বৰবৰুৱা, বৰফুকনে তিনিজনা ডাঙ্গৰীয়াক লগ পালে দোলাৰ পৰা নামি দেখা দিব পায়। চ'ৰাৰ ফুকন প্ৰভৃতি খেৰবিচনী লোৱা চমুৱা ফুকনসকলে চাঙ্গীৰ পৰা নামি তিনিজনা ডাঙ্গৰীয়াক দেখা দি চাঙ্গী লুকাব পায়। এইগতে ডাঙ্গৰীয়া তিনিজনা বৰদুৱাৰৰ মুখতে দোলা, আবোৱান, দা যাঠি বৰচি আদি সকলো আহিলা এৰি মাত্ৰ তিনিগছমান বঙ্গা যাঠি বৰচিৰে নগৰত সোমাই উপৰত সোণৰ চুলাৰে পানীজাপি ধৰি যায়। বৰ ৰদ বা বৰখুন হলেও আন একো নাই। ৩৬২॥

বৰঘৰৰ টুপত বহাৰ নিয়ম।—ডাঙ্গৰীয়া আহি চ'ৰা উঠিলে বৰবৰুৱা মুখ্যে যি কেজনা চৰাৰ ফুকন পূবফালে বহি থাকে তাৰপৰা উঠি পশ্চিমফালে ফকামৰ কোঁঠা সোমাই বহেগৈ। বহোঁতে তিনিখনীয়া কঠৰ তলিয়ৰিখন গুচাই ফুকনসকলক তেতিয়া কাপৰৰ মচুলা দিয়ে। পাচে ডাঙ্গৰীয়াসকলে যিখিনিতে বহে তাৰ পোনেই পানীপাচত লেকামেৰে বেলাত ভৰি ধুই বুলনি কাপৰত ভৰি দি আহি তলত পিঠীয়া উপৰত কেপকৰা তলচাত বহে। পিকচোৰা পেলাবলৈ আগত্ত চোপ কৰা পাত দিয়ে।

বৰবৰুৱাকে মুখ্য কৰি চ'ৰাফুকনসকল ডাঙ্গৰীয়াসকলৰ নিচৈ ওচৰ চাপিব লাগিলে খেৰৰ মুঠিত বহে, দূৰ হৈ বহোঁতে হলে চ'ৰাৰ ফুকনসকলে মেলা দুখনীয়া কঠতে কাপৰৰ মচুলা লৈ বহে। চমুৱা ফুকনসকল দুখনীয়া ছালকঠৰ নুৰাত বহে। সময়মতে বুঢ়াগোহাঁই, বৰপাত্ৰগোহাঁই দুজনা বহা খুটা দুটাৰ মাজপোনে পশ্চিমফালে ফকামৰ কোঁঠাত চ'ৰাৰ ফুকনৰ শাৰীতকৈ পশ্চিমলৈ হুইঁকি দুখনীয়া মেলা

ছালকঠতো বহে, কিন্তু কাপৰৰ মচুলা নাই। যদি ডাঙৰীয়া আগে বহে তেতিয়া ৰবৰুৱাক এৰি চ'ৰাৰ ফুকন কেইজন মানুহৰ আঁৰতে দখিণ টুপে ভৰি ধুই খেৰত আঠু চোঙাই চ'ৰাৰ মাজেই গৈ পছিমফালে মেলাকঠত গত লাগি বহেগৈ।

স্বৰ্গদেৱৰ আজ্ঞাৰে কটকী গৈ নেমাতিলে নগৰলৈ ডাঙৰীয়াসকল নাহে। কোনো বৰুৱা, ফুকন স্বৰ্গদেৱৰ কাৰ্য্যৰ লোক স্বৰ্গদেৱৰ আজ্ঞা নহলে ডাঙৰীয়া তিনিজনাৰ ঘৰলৈ যাব নাপায়, আৰু ডাঙৰীয়াসকলক স্বৰ্গদেৱে বিদায় সময়ত বঁটাৰে পাতলি তামোল ভিতৰৰ পৰা তামুলীয়ে সজাই দিয়ে। হেঙ্গদানধৰাই ডাঙৰীয়াসকলৰ আগত দিলেই কিছু বিলম্ব নকৰি ডাঙৰীয়াসকল উঠি যাব পায়। আৰু ডাঙৰীয়াসকল ৰৰঘৰৰ টুপলৈ যাব লাগিলে আগে বৰবৰুৱা ৰৰঘৰৰ টুপলৈ যাব পায়। পাচেহে ডাঙৰীয়াসকল যায়। জখলামুখৰ মাটিতে শুধা লেকামেৰে ভৰি ধুই সোমাই যায়। খাটনীয়াৰে পাখিবিচনী নিএ, তামুলীয়ে হাঁচটিখন নিএ, টেকেলা বৰাই খালি তলচাখন নি ৰৰঘৰৰ টুপতে দিএ, ডাঙৰীয়াসকল তাতে বহে। এইমতে স্বৰ্গদেৱে কথাবাৰ্ত্তা হোৱাত ৰৰঘৰৰ টুপত স্বৰ্গদেও বহা কোঁঠাৰ পূৰভাগৰ উত্তৰফাললৈ সোমাই তিনি ৰবভণ্ডাৰ বৰুৱা বহে। কিন্তু সেই মৰ্য্যদা পালে আনো বহে। এই তিনিৰ দক্ষিণে সেই কোঁঠাৰ টুপৰ জোৰৰ চতিৰ পূৰমুৰৰ খুটাৰেপৰা টুপলৈকে জুৰি উত্তৰা-দখিণা শাৰীকৈ চ'ৰাৰ ফুকনসকল বহে। চমুৱা ফুকন কেজনা সেইটো চতিৰে পছিম মুৰৰ খুঁটাৰ ওচৰৰ পৰা টুপলৈ উত্তৰ-দখিণা শাৰীকৈ বহে, কিন্তু ডাঙৰীয়াসকল বহাত স্বৰ্গদেৱৰ সমুখে সেই চমুৱা ফুকন সকলৰ ওচৰেৰে পৰা পূৰলৈ জুৰি পূৱা-পছিমা শাৰীকৈ বহে। ওজা, লিগিৰা ও বন্দুৰা লিগিৰা পছিমখন চালিৰ তলত বহিব পায়। বন্দুৰা কেইটা, লিগিৰা, স্বৰ্গদেৱৰ ওচৰতে খাটৰ পছিমফালে থাকে। টুপৰ জোৰাৰ ঐ চতিৰ দখিণ হৈ টুপলৈ ওলাই বহিব নেপায়। ৰৰঘৰৰ টুপত বিষয়াসকল বহাৰ এই নিয়ম। ৩৬৩॥

বৰমেলৰ ব্যৱস্থা।—আৰু যদি ইয়াতেই বৰমেল হয় তেতিয়া হলে প্ৰথমে স্বৰ্গদেও ওলাই সেইখন খাটত বহিলেই চমুৱা ফুকন এজনাই মেল মাতি ওজা-লিগিৰাত আজ্ঞা কয়। লিগিৰাই কুকুৰাচোৱা বৰাত আজ্ঞা কয়। সেই বৰাই বৰবাটঘৰত থকা কুকুৰাচোৱা বৰুৱা ও পাঁচনি বৰাত আজ্ঞা কয়, আৰু বৰবাটঘৰৰ ভিতৰৰ টুপৰ আবধৰা গুচাই দিএ। পাচে বনুৱা বাজুৱা তামূলী পাচনিহঁতে তামূলৰ হাঁচটি, চোঁৱৰ, বিচনী, পিকবান আদি লৈ স্বৰ্গদেৱৰ ওচৰত বহেগৈ। তেতিয়া লিগিৰা ওচৰত থাকিব নেপায়, কেৱল তামূলী লিগিৰাটি মাত্ৰ ওচৰতে লুকাই থাকে। আৰু ওজালিগিৰাৰ লগতে কুকুৰাচোৱা বৰুৱা বহেগৈ। পচিমখন চালিৰ দখিণমূৰে এখনি চালি থাকে। তাৰ তলতে নাপিতৰ ওজা এটা তিনিটা বা দুটামান নাপিতেৰে বহিব পায়। পাচে কুকুৰাচোৱা বৰা এটা গৈ বৰবৰুৱা মুখ্যে চ'ৰাৰ ফুকনসকলক মেল জনায়গৈ। সেইসকল আহি বহিলে মজিমদাৰ বৰুৱাই ডাঙ্গৰীয়াসকলক চ'ৰাব পৰা আনেগৈ। ডাঙ্গৰীয়াসকল বহিলে মেল কৰে। আৰু ডাঙ্গৰীয়াসকল বৰঘৰৰ টুপৰ পৰাও যেতিয়া ভিতৰলৈ নিয়ে তেতিয়া ডাঙ্গৰীয়াব মানুহ লগত যাব নেপায়। হাঁচতি, বিচনী, তলচা বৰঘৰৰ টুপতে থাকে। কুকুৰা-চোৱা বা ৰাজপলীয়া লিগিৰা এটাই মাত্ৰ কাপৰ এখনি দিয়ে, তাতে ডাঙ্গৰীয়া বহে। বৰবৰুৱা ঘৰৰপৰা অহাত দুফালে দুইশাৰী টাঙ্গন-ধৰাই পালী ধৰি আহে। আগত ৰূপৰ চুলাৰে পানীজাপি, টুপীজাপি, খেৰপাখিবিচনী, পাচনিহতীয়া বিচনী, সেই আগখৰা ৰূপৰ বেৰিদিয়া লাখুটি, এইসকল আহিলা লৈ আহি বৰদুৱাৰৰ পৰা উপৰত পাচৰপৰা বৰজাপি ধৰি আহে। পাচে বৰচ'ৰা উঠি নিজ ঠাইত বহোঁতে পানী পাচত ভৰি ধুই তিনিখন মেজা ছাজকঠত বানতৰ মচুলা লৈ বহে। আগত পাত্তত বালি দিয়ে, তাতে পিকচোৰা পেলায়। এইক্ৰমে চ'ৰাৰ ফুকন কেজনা আপোন-আপোন ঠায়ে-ঠায়ে চ'ৰাত বহে। কিন্তু ফুকনসকলৰ টাঙ্গনধৰা নাই, আৰু বৰজাপি উকা, নগৰৰ ভিতৰলৈ নিব

নাপায়। নগৰৰ ভিতৰত বৰুৱাবহে বৰজাপি থাকে, অন্য কোনো বৰুৱা ফুকনৰ নাই। ৩৬৪॥

বজাচাঙলৈ যোৱাৰ নিয়ম।—যেতিয়া বৰবৰুৱা ও চ'ৰাৰ ফুকন-সকল চাঙলৈ যাব লগা হয় দোলাকাখৰীয়া টুপৰ সমুখে উজনীৰটো খুঁটাত ধৰি ভৰি ধুই তামুলৰ হাঁচতি কঁকালতে খুঁচি লৈ, সোঁহাতে পাখিবিচনীখনি লৈ সোমাই যায়। আৰু বাটত বৰবৰুৱা অহাত মেলখোৱা গোহাঁইদেওসকল্ বা দাঁতিয়লীয়া গোহাঁই তিনিজনাৰে ভেঁটা-ভেঁটি হলে তেতিয়া বৰবৰুৱা দোলাৰ পৰা নেনামে। আৰু চ'ৰাৰ ফুকনসকলৰে ভেঁটা-ভেঁটি হলেও নেনামে। কিন্তু স্বৰ্গদেৱৰ আপোন পো বা ভাই এনে মেলখোৱা গোহাঁইদেও হলে তিনিজনা ডাঙৰীয়া প্ৰভিতি বৰবৰুৱা বা ফুকনসকলে কিছু গৌৰব কৰে। খেৰবিচনী লোৱা চমুৱা ফুকন কেজনাৰে বৰবৰুৱা বৰফুকনৰ ভেঁটা-ভেঁটি হয় যদি তেতিয়া চমুৱা ফুকনসকলে ঠাইতে পদুলি এটা সোমাই তেনেই বৰজাপিৰে ঢাকে। বৰবৰুৱা বৰফুকনে চমুৱা ফুকনসকলক দোলাৰ ওপৰত দেখিব নাপায়। আৰু চমুৱা ফুকনসকলে চ'ৰাৰ ফুকন কেইজনাক লগ পালে হলে তেওঁবিলাক বাট এৰি দি আঁতৰি যায়। দাঁতিয়লীয়া তিনিগোহাঁই বা মেলখোৱা গোহাঁইদেওসকলৰে চমুৱা ফুকনসকল লগ পোৱা হলে দোলাৰপৰা নামে, দোলাও কিছু কাখৰীয়াকৈ জাপি আৰ দিয়ে। আৰু বৰভণ্ডাৰ বৰুৱাসকলে হলে বৰবৰুৱাৰ আগত দোলাৰপৰা নামি দোলা লুকাই গৈ দেখা দিয়ে। মেলখোৱা গোহাঁইদেৱৰ বা দাঁতিয়লীয়া গোহাঁইসকলৰ আগতো এই ক্ৰম। চ'ৰাৰ ফুকনসকলৰ আগত হলে জাপি আৰ দি বাট এৰি আঁতৰি যাব পায়। ইতৰ ফুকন বৰুৱা লোকক চাঙীৰে যোৱা চ'ৰাৰ ফুকনসকলে দেখিবলৈ পাব নেপায়। চমুৱা ফুকন কেইজনাই ঘৰৰ পৰা অহাত আগত ৰূপৰ চুলাৰে পানীজাপি, টুপীজাপি, খেৰপাখি-বিচনী, দীঘল নালেৰে ঘূৰণীয়া বিচনী, ৰূপৰ বেৰিদিয়া লাখুটি, ইয়াকে লৈ আছে। দোলাকাখৰীয়া চ'ৰাৰ টুপৰ চ'ৰাৰ ফুকনসকলে ভৰিধুৱা

খুটাৰ নামে পছিমফালৰ খুটাৰ গুৰিতে ভৰি ধুই ভিতৰলৈ যায়। সেই ভৰিধুৱা পোনেই সেই চৰাৰ পছিমৰ বাৰতে পানীজাপি আৰি থয়। বাটত অহাত তিনি বৰ ভাণ্ডাৰ বৰুৱাৰে ভেঁটা-ভেঁটি হলে বৰুৱা একতীয়া হৈ ফুকনক বাট এৰি দিব পায়। ইতৰ ফুকন বৰুৱাই জাপি আৰ দি আঁতৰি ৰাব পায়। আৰু বৰভণ্ডাৰ বৰুৱা তিনিক ইতৰ ফুকন বৰুৱাই দেখা-দেখি হলে একলীয়া হৈ বাট এৰি দিব পায়। আৰু এই চমুৱা ফুকন কেজনা যদি মাটিএ আহে উপৰত বৰজাপি ধৰে বৰ বৰখুণ বা টান বদ হলে। তিনি বৰভণ্ডাৰ বৰুৱা বা বৰুৱা নামেৰে থাকিলে ঢেকিয়াল, চোলাধৰা, খাৰঘৰীয়া, ইবিলাকেও মাটিয়ে অহাত বৰজাপি ধৰাই আহে, সদাই নোৱাৰে। ইয়াৰ বাজে মাটিয়ে অহাত বৰজাপি ধৰাৰ নেপায়। ৩৬৫ ॥

ভৰালী বৰুৱাৰ মৰ্য্যাদা।—আৰুটি ভণ্ডাৰ বৰুৱাৰো ঘুৰণীয়া বিচনী বেৰি দিয়া লাখুটি আছে। ডৰিকা দুৱাৰৰ বাজৰ চতিৰ পূবৰ খুঁটাতে তিনিও ভৰি ধুই সোমাইগৈ। বৰঘৰৰ টুপলৈ যাওঁতে তিনিজনা ডাঙ্গৰীয়া ও বৰবৰুৱা, বৰফুকন আদি চ'ৰাৰ ফুকন ও খেৰবিচনী লোৱা চমুৱা ফুকন এইসকল আৰচৰাখনৰ পছিমমুৰে ওলায় সোমায়। তিনি বৰভণ্ডাৰ বৰুৱা গএৰহ অন্য ফুকন বৰুৱা চ'ৰাৰ পূবমূৰে ওলায় সোমায়। চ'ৰাত বৰবৰুৱা বহাত ওচৰলৈ চমুৱা ফুকনসকল যাব লাগিলে তিনিখনীয়া ছালকঠৰ মুৰাত বহে। বৰ-বৰুৱাৰ পানীচোৱালৈ গলেও চমুৱা ফুকন কেইজনাক বহিবলৈ পাটিঢৰা দিয়ে। এউবোলাকৰ বাজে ফুকন বৰুৱাই আঠুলৈ বহে।

আৰু বৰভণ্ডাৰ বৰুৱা হলেই ৰূপৰ চোলা পাৰ্হিচাঙ্গি পায়। এই দ্ৰব্য লবলৈ জনাব নেলাগে। সোণৰ খাৰু, টেমি লবলৈ হলে জনাব লাগে। আৰু চোলাধৰা খাৰঘৰীয়া ঢেকিয়াল এই তিনি বৰুৱা হৈ থকাত বৰভণ্ডাৰ বৰুৱাৰ সমানেই। তিনি লড়িগোহাঁই বজাৰ জোৱাঁইক বাজকৈ নাওশলীয়া ফুকন তামুলী ফুকন এই কেজনে ৰূপৰ চুলাত বাজকৈ দ্ৰব্য লবলৈ জনাব লাগে, দিলেহে লব পাৰে।

খেৰবিচনীও এইৰূপ। ইতৰসকলে হলে ৰূপৰ চুলালৈকে জনাব লাগে। ৩৬৬॥

বৰচ'ৰাত বহাৰ নিয়ম।—চমুৱা ফুকন বৰভণ্ডাৰ বৰুৱাৰ সম। কিছুজন লোকে ভিতৰলৈ যাওঁতে সেই ভণ্ডাৰ বৰুৱাই ভৰিধোৱা খুঁটাৰ পছিমটো খুঁটাতে ভৰি ধোএ। বৰচৰাত স্বৰ্গদেও বহাত যি কোঁঠাত স্বৰ্গদেও বহে সেই কোঁঠাৰ পৰা দখিণলৈ মাজত একোঠা এৰি ইকোঠাও চতিৰ তলতে দুই খুঁটাৰ মাজত পূৰফালৰ পৰা লালী হৈ বুঢ়াগোহাঁই, বৰপাত্ৰ-গোহাঁই, বৰগোহাঁই ডাঙৰীয়া এই তিনিজনা বহে। শুদা মাটিতে আগফাললৈ পিকচোৰা পেলায়। বৰগোহাঁই ডাঙৰীয়াৰ বামকাখৰে শদিয়াখোৱা, মৰঙ্গিখোৱা, সলাল গোহাঁই, এই তিনিজনা বহে। কেতিয়াবা কিছো লৰচৰ হয়। কোনো সময়ত গোটেইটো চতিৰে পূৰখুঁটাৰে পৰা দখিণলৈ ক্ৰমে তিনিটা খুঁটাত বুঢ়াগোহাঁই আদি তিনিজনা বহে। তেতিয়া সেইটো চতিৰে পছিমটো খুঁটাৰ পৰা জুৰি দখিণলৈ লালীকৈ বৰবৰুৱা আদি ফুকন ৰাজখোৱা-সকল বহে। এইক্ৰমে বহাত দাঁতিয়লীয়া তিনিজনা চ'ৰাৰ দখিণ টুপৰ জোৰাৰ চতিৰ পূবৰ খুঁটাতে, খাইলাতৰ খুঁটাতে, ঘৰিয়ালধৰা খুঁটাতে ক্ৰমে বহে। আৰু থিয় লালীৰে বহাত যিজনা ডাঙৰীয়া যিটো খুঁটাত বহে স্বৰ্গদেও নবহাতো সেইজনা ডাঙৰীয়া সেখ খুঁটাতে বহে। ডাঙৰীয়াসকল পথলীয়া হৈ বহিলে সেইটো চতিৰে পছিম ফকাৰৰ খুঁটাৰপৰা দখিণলৈ শাৰীকৈ পিৰালীত বৰবৰুৱা আদি চ'ৰাৰ ফুকন ৰাজখোৱা বহে। এইসকলৰ পাচত দেওধাই, বাইলুং, চেটিয়াপাত্ৰ বৰুৱা, খৰকলীয়া বৰুৱাসকল বহে। এই দখিণফালৰ চ'ৰাৰ সভা বৰবৰুৱাই নেওগ ফুকনৰ দ্বাৰা নিৰূপণ কৰায়।

স্বৰ্গদেও বহা কোঁঠাৰ উত্তৰ কোঁঠা উদঙ্গে থাকে, কিন্তু উচৰতে তামূলী লিগিৰা বৰতামূলী ও পিকদানধৰা, চোঁৰবলোৱা পাঁচনি, কদাচিত হাতবিচনীলোৱা লিগিৰা, এই পাঁচজন বহেগৈ। সেই উদং কোঁঠাৰ উত্তৰ কোঁঠাৰ চতিৰ তলতে সোঁৱাজে বাট ৰাখি সেই বাটৰে

পূবকোষৰে পৰা সেই চতিৰ মুৰৰ পূবটো খুঁটাৰ ওচৰখিনিতে পাঁচনি বৰাটো যে বহে তালকে লালীহৈ ৰঙ্গাচুলিলগা দাৰে দুই একজন পাঁচনীৰ পালী বহে। এই খুঁটাৰ পূবফালে কিছু দখিণকলীয়া হৈ বাজে চমুৱা ফুকন বৰুৱা কিছু বহে। ঐ তামুলী লিগিৰাইঁত বহাটো চতিৰে পছিম ফকামৰ খুঁটাৰেপৰা উতৰলৈ লালী হৈ বৰবৰুৱাৰ সমুখে খেৰবিচনী লোৱা চমুৱা ফুকনসকল বহে। এই সকলৰ লালীতে পাচত বৰভণ্ডাৰ বৰুৱা তিনিজন বহে। এইসকলৰ পোনেই উজনিফালে ফকামৰ কোঁঠাত মেলখোৱা গোহাঁইদেওসকল বহে। এওঁবোৰক মাজতকৈ লৈ দুয়োকাষৰে চমুৱা পাঁচনিহঁত এই কোঁঠাতে বহে। এই উতৰ কোঁঠাতে পছিমফালে স্বৰ্গদেৱৰ দোলা থয়। পূবফালে গন্ধিয়া, মলীয়া, ভঁৰালী, পেৰাভাৰী, এইসকলে নিজ কাম কৰে। এইকালৰ সভা পাঁচনি বৰা, কুকুৰাচোৱা বৰুৱাই নিৰূপণ কৰে। খলাৰ সভাৰ নিৰোপণ ঢেকিয়াল ফুকন বা বৰুৱা, দোলাকাখৰীয়া বৰুৱা, চাওডাঙ্গৰ বৰুৱা, এইসকলে কৰে। কিন্তু ঢেকিয়াল বৰুৱা বা ফুকনেহে চ'ৰাত বহিব পাৰে। দোলাকাখৰীয়া বৰুৱা, চাউডাঙ্গৰ বৰুৱা খলাতেহে বহিব পায়। আৰু স্বৰ্গদেও বহা কোঁঠাৰ পুবফালৰ ফকামৰ কোঁঠাত তামুলী-দাৰে বৰতামুলী-দাৰে বৰতামুলীহঁত বহে। এই কোঁঠাৰ দখিণ ফকামৰ কোঁঠাত উত্তৰফালে হেঙ্গদানধৰা আৰু দখিণৰ কালে সভাপণ্ডিত এইসকল বহে। ইয়াৰ দখিণ ফকামৰ কোঁঠাত কটকীহঁত বহে। ইয়াৰ দখিণ ফকামৰ কোঁঠাত কাকতীহঁত বহে, আৰু দখিণ টুপৰ উজনীফালে খাওন্দহঁত বহে। ভাটিৰফালে তিনিজনা ডাঙ্গৰীয়াৰ হাতীমুকীয়াহঁত বহে। ৩৬৭॥

বৰচ'ৰাত মেলৰ ব্যৱস্থা।—সততে স্বৰ্গদেও নগৰত থকাতো বৰচ'ৰাত বৰবৰুৱা আদি চ'ৰাৰ ফুকন কতেকজন নবহি উদং হব নেপায়। যদি স্বৰ্গদেও অন্য নগৰ বা কোনো বাহৰলৈ যায় তেতিয়া যদি নগৰ উদঙ্গেই হয় তেও চ'ৰা উদঙ্গে নেথাকে। নিয়াইসোধা ফুকনেই সততে সেই চ'ৰাত বহে। পুনৰ স্বৰ্গদেও নগৰলৈ নাহেমানে

বৰবৰুৱাৰ কাৰ্য্যখিনি নিয়াইসোধা ফুকনেই চলায়। আৰু বৰপাত্ৰ ডাঙৰীয়া ৰহাটো খুঁটাতে সদায় বৰবৰুৱা বহে। কিন্তু নিতে-নিতে তুপৰ মাৰিলেই বৰবৰুৱা চ'ৰাত বহে। তুপৰ চাৰিদণ্ড মাৰিলে পানী-চোৱালৈ গৈ জিৰায়। তিনিপৰ মাৰিলে আকৌ চ'ৰাত বহেহি। গধূলি চাৰিদণ্ড মাৰিলে উঠি যায়। মেলৰ নেওগ বৰা ইত্যাদিএ বৰবৰুৱা বহা পোনেই খলাত দুশৰীয়া হৈ আঠু লৈ বহি বৰবৰুৱাত কথা যোগায়। আৰু বৰবৰুৱা নিতে পৰত পানীচোৱাতে থাকে। বৰচ'ৰালৈ যাব নেলাগে। তাতে থাকি ৰাতিপুৱা চাৰিডঁৰিয়াত ৰাজঘৰলৈ গৈ খাই-বৈ তুপৰত নগৰ সোমায়হি। কিন্তু চ'ৰাৰ ফুকন সকলে হলে খকুৱা দিয়া চৰাবে চাৰিওফালে ঢাকি চ'ৰাতে পৰ দিএ। ৰাজখোৱাসকলৰ এই ক্ৰম।

আৰু নগৰৰ ভিতৰত পালীঘৰত শোবলৈ চাং বা পীৰা কোনেও লব নাপায়। মাটিৰ ভেঁটি বা কাঠৰ চলিয়া পাটকে পাৰি লয়। আৰু আঠুৱা, খৰম, পইজাৰ, ইয়াকো লব নেপায়, বুলনি চৰাহে লয়। চৰিয়া, পিকপেলোৱা, ইয়াকো ধাতুৰ লব নেপায়, কাঠহে লব পায়। বেৰা বা কাঁহী মাইহাম ইয়াত ব্যৱহাৰ কৰিব নেপায়। কাঁহৰ বান বা কাঁহীতহে বেৱহাৰ কৰিব পায়। ডঁৰিকা দুৱাৰৰ ৰাজখনৰ বুজ-বিচাৰ কৰ্ত্তা বৰবৰুৱা। এই কাৰণেহে বৰবৰুৱাৰ নিতপৰ। সেই দুৱাৰৰ ভিতৰখনিত বিচাৰ কৰে ঢেকিয়াল বৰুৱা। এওঁৰো নিতপৰ।

আৰু চ'ৰাত বৰবৰুৱা যিটো খুঁটাত বহে সেইটো খুঁটাৰ দখিণ-কালে নাওবৈচা ফুকন বহে। ইয়াৰ দখিণটো খুঁটাতে উত্তৰকালে ডেকাফুকন, দক্ষিণকালে দিহিঙ্গীয়া ফুকন বহে। আকৌ বৰবৰুৱা ৰহা পাছিমৰ খুঁটাতে ন-ফুকন বহে। এইটো খুঁটাৰ উত্তৰটো খুঁটাতে ভিতৰুৱাল ফুকন বহে। ন-ফুকন বহাৰ দখিণটো খুঁটাতে নেওগ ফুকন বহে। কিন্তু বৰ-খুঁটাতকৈ ভিতৰ সোমাই আগফাললৈ বৰবৰুৱা আদি কোনো বহিব নেপায়। সেই বৰখুঁটাকে সীমা কৰি ৰুকামৰ কৌঠাত পথলীয়াকৈ মেলাকঠতহে বহে। আৰু দখিণ টুপৰ

পূবফালে টুপৰ জোবাৰ খুঁটাৰ দখিণ-পূব কোণতে চাঙ্গকঙ্গ ফুকন বহে। এওঁৰে দখিণেই নিয়াই-সোধা ফুকন বহে। এই টুপৰ জোবাৰ খুঁটা ও তাৰে ফকামৰ খুঁটা, এই দুই খুঁটাৰ মাজতে থিয়কৈ এটীয়া কঠ মেলি ফকামৰ কোঁঠাতে বচা ও নিবুকিয়াল ৰাজখোৱা দুইজন বহে। যেতিয়া গুৱাহাটীৰ ফুকন ৰাজখোৱাসকল আহে তেতিয়া চ'ৰাৰ দখিণ টুপৰ ঘৰিয়ালধৰা খুঁটাৰ দখিন টুপতে থিয়কৈ কঠ একোটা পাৰি ৰাজখোৱাসকল বহে। পানীফুকন আদি ফুকনসকল মৰ্য্যদাৰ আগ-পাচক্ৰমে উজনীয়া ফুকনসকলৰ মাজে বহে। দৰঙ্গী ৰজাও, ৰাণী ৰজাও আহিলে দাঁতিয়লীয়া গোহাঁই তিনিজনা বহা দখিণ টুপৰ জোৰাৰ চতিৰ পূবটো খুঁটাত বহে। আৰু নিতে চ'ৰাত বৰবৰুৱা বহাত বৰবৰুৱাৰ সমুখৰ উত্তৰ-ফালৰ খুঁটাৰ দখিণে ভিতৰ সোমাই ফকামৰ কোঁঠাত ডাঙ্গৰীয়াসকলৰ এবং চাৰিসত্ৰীয়াৰ খাটনিয়াৰ ও সভাপণ্ডিত দুইএকজন বহি কথা-বাৰ্ত্তা জনায়, এইসকলৰ পূবফালে সেই কোঁঠাতে। খলাবপৰা আগকৰা কথাকে মুখ দি সুধি বুজাবৰ কাৰণে বৰকটকী এটা বহে। এইটো খুঁটাৰ ওচৰকৈ পিৰালিতে মোটোকোৱা ছালতে বৰা কাকতিটো বহে। পচিমফালে ভিতৰুৱাল ফুকন বহাৰেপৰা দখিণলৈ ফকামৰ কোঁঠাৰ মাজে-মাজে কটকী দলে কাকতিহঁত বহে। ৩৬৮॥

অপৰাধীক দণ্ড কৰাৰ নিয়ম।—স্বৰ্গদেৱে যিৰকমে দণ্ড কৰিবৰ মন যায় তেনেৰকমে কৰে, একো নিয়ম নাই। ডাঙ্গৰীয়াসকলে ধুমৰে খুন্ধি প্ৰাণ মাৰে, তোম বান্ধি পানীত পেলাই মাৰে, অস্ত্ৰৰে কাটিব নেপায়। আৰু চকু কাৰ্হে, নাক-কাণ কাটে, আঠুৰ ঘিলা কাৰ্হে। বৰবৰুৱায়ো ঐমতেই দণ্ড কৰে। কিন্তু আপোন আজ্ঞাৰে যি বিষয়া পতা-ভঙ্গা কৰাখিনিক তাতকৈ উপৰসকল স্বৰ্গদেৱৰ আজ্ঞা শুনাব লাগে, তেহে কোব চকা গঁতা গবাল প্ৰভিতি দণ্ড কৰিব পাৰে। বৰফুকনৰ দূৰদেশৰ নিমিত্তে বৰবৰুয়াতকৈ কিছু এক্তিয়াৰ বৰ্হা। চ'ৰাৰ ফুকনসকলে নাক-কাণ কাটিব নোৱাৰে। কোব, চকা, চমটাৰে

চমটিয়াই দণ্ড কৰে ৰৰবৰুৱাৰ গতেই। খেৰবিচনী পোৱা চমুৱা ফুকন বৰুৱাসকল, আৰু মেলডগীয়া ফুকন, বৰুৱা আদিসকলেও চ'ৰাৰ ফুকনসকলৰ গতেই। তেওঁবিলাকৰ মেলৰ ভিতৰত আৰু টেকেলা দুলীয়া এই দুই খেলৰ মানুহক এওঁবিলাকে কোৰ, ঢকা, গঁতা, গঁৰাল দণ্ডহে কৰিব পাৰে। তিনিজনা ডাঙৰীয়াৰ দৰেই বৰফুকনে দণ্ড কৰে। কিন্তু চোৰক একেবাৰে অস্ত্ৰেৰে কাটে। উজনীত চাউডাঙৰ হতোৱা কটায়, ভাটীত হলে বুকুৰ হতোৱা কটায়। ৩৬৯ ॥

ঘৈণীসকলৰ নিয়ম।—স্বৰ্গদেৱৰ ঘৰত ডাঙৰীয়াসকলৰ ঘৈণীসকলক অমুক ডাঙৰীয়াৰ ঘৈণী বোলে। বৰবৰুৱা বৰফুকনকে যোখ্য কৰি ঘৈণীসকলক অমুক ফুকননী বা বৰুৱানী বোলে। চ'ৰাৰ ফুকনসকলৰ গতভকৈ গতিকে ইসকলৰ নিয়ম বিপৰীত আছে। ডাঙৰীয়ানীসকলৰ পহিচাঙ্গী নগৰৰ ভিতৰলৈ যেতিয়া যায় বৰখুণ বা বদ নাপাবৰ নিমিত্ত সৰুদৈয়া সিয়াজাপি মূৰত লৈ উজনীখন চাউডাঙৰ দুৱাৰে সোমাই সেইফালৰ চাউডাঙৰ চ'ৰাতে বহেগৈ। লগৰে বনুৱা মানুহ এজনী কলাপাত দুখনি নিব পায়, তাকে পাৰি দিয়ে, তাতে বহে। কোঁৱৰী-সকলৰ ঘৰলৈ গলেও সেইক্ৰমেই পাত দিএ, তাতে বহে। বৰবৰুৱা বৰফুকন আৰু চ'ৰাৰ ফুকনসকলৰ ঘৈণীসকল গলেও ডাঙৰীয়াসকলৰ ঘৈণীসকলৰ গতেই গৈ নগৰৰ সেই চাউডাঙৰ দ্বাৰেই সোমাই সেই চ'ৰাতেই বহেগৈ। কিন্তু ইবোলকৰ কলাপাত এখনীয়া আৰু ডাঙৰীয়ানীসকলতকৈ কিছো নাম। আৰু খেৰবিচনী পোৱা চমুৱা ফুকননী বা বৰুৱানীসকল গলেও পহিচাঙ্গীৰে গৈ নগৰ সোমাৰাত মাটিএ মূৰত জাপি লৈ ঐ দ্বাৰে সোমাই চাউডাঙৰ চ'ৰাতে ডাঙৰীয়ানী-সকল নামে। চ'ৰাৰ কেইজনাৰো কিছো নাম হৈ এখনীয়া কলা-পাতত বহে। কোঁৱৰীসকলৰ ঘৰতো এয়ে ক্ৰম। ইয়াৰ বাজে ফুকননী বা বৰুৱানীৰ পাত নাই, মাটিতে বহে।

উজনীখন চাউডাঙৰ দ্বাৰকে কালুগঁয়া দ্বাৰ, লিগিৰীদ্বাৰ, মাটিঘৰৰ দ্বাৰ বোলে। নামনিখন চাউডাঙৰ দ্বাৰকে কমলাবৰীয়া দ্বাৰ, গোসাঁই

ঘৰৰ দ্বাৰ বোলে। দোলাকাখৰীয়া চ'ৰাৰ টুপৰ সমুখৰ খনকে ডৰিকাদ্বাৰ বোলে। নগৰৰ বাজে গড়ৰ পূবৰ খনকে পানীদ্বাৰ বোলে, দখিণৰখনকে বৰদ্বাৰ বোলে, পছিমৰ খনকে ন-দ্বাৰ বোলে। উত্তৰফালে দ্বাৰ নাই। পিচফাল দেখি ঘৰ কাৰেং বোলে। আৰু যে সিয়াজাপি লয় তাতে বানতৰ উপৰত অনেকবৰণীয়া সূতা আৰু ৰূপৰ সোণৰ গুণাৰে বনকৰা বৰ বৰ জৰু লগায় উপৰ টুপত পোৱালমণিৰে গথা ডালপাত লগোৱা সোণৰ চুলাতে গছ কৰি দিএ। এনেকোৱা সোণৰ চুলাৰে সিয়া-জাপিকে তিনিজনা ডাঙৰীয়াৰ ঘৈণীসকলকে মুখ্য কৰি বৰবৰুৱানী, বৰফুকননী আৰু চ'ৰাৰ ফুকননী, চমুৱা ফুকননী সকলো লোকে পায়। কিন্তু যাই কেজনাৰ বনকৰা বেচি। চ'ৰাৰ ফুকন কেজনাৰ অলপ কম। তাতকৈ চমুৱা কেজনাৰ কম। এইক্রমে ইতৰ বৰুৱা ফুকন-সকলৰ ঘৈণীসকলৰ কম। এইবিলাকৰ বাজে চমুৱা, জালভাৰী ফুকন আদি ৫ জন, আৰু মেলডগীয়াৰো ফুকন কেইজন, এইসকলৰ ঘৈণী-সকলে সময়মতে ৰূপৰ চুলা জৰু লয়, বন কম। ইতৰলৈ ডাল-পাত-হীনকৈ লই, চপা একোপাহ বচায়। আৰ বাজে ৰূপৰ চপা লব পৰাও আছে, লব নোপোৱাও আছে। ৩৭০ ॥

বিষয়া পতাৰ নিয়ম।—তিনিজনা ডাঙৰীয়াক পাতিব লাগিলে বৰচ'ৰাৰ উত্তৰ টুপৰ ঘৰিয়ালধৰা খুঁটাতে ধৰাই বা ওচৰতে থিয়কৈ স্বৰ্গদেৱৰ আজ্ঞা শুনায়। বহিবলৈ, কাপৰ দিয়ে, তাতে ডাঙৰীয়া বহে। অন্যবোৰ মানুহ দস্তুৰমতে আঠু লৈ বহে। তাতে স্বৰ্গদেৱৰ যি কথা কব লগা থাকে তাকে কয়, কথা শুনিলেই প্রত্যুত্তৰ প্রাৰ্থনা স্বৰ্গদেৱলৈ জনায়। তাৰপৰা চ'ৰাৰ মাজ সোমাই নিজঠাইত তলচাত বহেগৈ। কোনোজনা তাৰেপৰা ৰাজঘৰলৈকো যায়। যাওঁতে আগৰে অনাই থোৱা থাকিলে দোলাতে যায়, যদি নাই ৰাজশালৰ ঘোঁৰা দিয়ে, তাৰেই যায়। দাঁতিয়লীয়া তিনিজনাক চ'ৰাৰ দখিণৰ ঘৰিয়ালধৰা খুঁটাৰ কাষৰতে সি কেজনাৰ ক্রমেই পাতে। বৰবৰুৱা বৰফুকনক পাতিব লগা হলে প্রথমে শপথ খুৱাই বৰবৰুৱা বহা খুঁটাৰ

চতিৰ গোঁমাজতে স্বৰ্গদেৱৰ আজ্ঞা শুনালেই খেৰ দিয়ে, তাতে নিয়ম-মতে বহে। অন্তৰোৰ মানুহো আঠু লৈ বহে। পাচে যি কথা শুনাব লাগে শুনায়। তাকে শুনি হোৱাজনাই প্ৰত্যুত্তৰ প্ৰাৰ্থনা স্বৰ্গদেৱলৈ জনাই নিজঠাইত দস্তুৰমতে বহেগৈ।

আৰু চ'ৰাৰ ফুকনসকলকো প্ৰায় সেই ক্ৰমেই পাতে। যাই তিনিজনা ডাঙৰীয়া, দাঁতিয়লীয়া তিনিজনা, আৰু গুৱাহটীয়া উজনীয়া চ'ৰাৰ ফুকনসকললোককো শপত খুৱা দস্তুৰ থাকে। আৰু ডাঙৰীয়া-সকল এজনা জীয়াই থকাত ন-কৈ এজনাক পাতিৰ লাগিলে বৰকটকী এটা গৈ আগেয়ে ঘৰতে স্বৰ্গদেৱৰ আজ্ঞা কৈ ডাঙৰীয়া ভাঙি দোলা-আবোৱান কাঢ়ি আনিলেহে অজনা পাতিব পায়। কিন্তু তিনিজনা ডাঙৰীয়াৰে পৰা বৰবৰুৱাক বাজ কৈ দুই দলৰ চ'ৰাৰ ফুকন পৰ্য্যন্তে পাতিব লগা হলেই বৰবৰুৱা চ'ৰাত বহি থকাতহে পাতিব পায়। আৰু পতাত পাতিবলৈ যোৱা বৰুৱা বা ফুকন এটীয়াকৈ যাব নেপায়। মজিমদাৰ বৰুৱা ও খেৰবিচনী পোৱা চমুৱা ফুকন বৰুৱা যাক পাঁচে দুই তিনি চাৰি ইমান বৰুৱা ফুকন কথা শুনাবলৈ যাব পায়। ৰাজ-খোৱাসকলক হলে চ'ৰাৰ দখিণ টুপতে কথা শুনাই পাতিয়ে বা নৌপাতোঁতেই বৰবৰুৱা য'তে থাকে ত'তে গৈ কথা শুনুৱা গৰাকীয়ে বৰবৰুৱাত জনাই থব পায়। চেটিয়াপাত্ৰ বৰুৱা, ৰবকলীয়া বৰুৱা, এই দুইক টুপৰ জোৰাৰ পাছিম কালৰ ককামৰ কোঠাত পাতে। এই টুপতে চাঙকক বৰুৱাইতকো পাতে। তিনিজনা ডাঙৰীয়াবেপৰা দুয়ো দলৰ চবাৰ ফুকনে কথা শুনাই পতাতেহে অকলেই বা লগবেই মজিমদাৰ বৰুৱাই কথা শুনোৱা নিয়ম। তদিবৰ অন্য ফুকন বৰুৱাও কথা শুনায়, কেতিয়াবা মজুমদাৰ বৰুৱাকো পাঁচে। খেৰবিচনী লোৱা চমুৱা ফুকনসকলক চ'ৰাৰ উত্তৰ টুপে পাতে। এইকথা বৰ-বৰুৱাত কৈ থব পায়। তিনি বৰভণ্ডাৰ বৰুৱা, জালভাৰী ফুকন, গন্ধীয়া বৰুৱা, মজুমদাৰ বৰুৱা, খনিকৰ বৰুৱা, শেনচোৱা বৰুৱা, দুই দোলাকাষৰীয়া বৰুৱা, তিপমীয়া ৰাজখোৱা, হাতীবৰুৱা, ঘোৰাবৰুৱা,

এইসকলক দোলাকাখৰীয়া চ'ৰাৰ টুপতে পাতে। দুই চাউডাঙ্গৰ বৰুৱাক উজনী জখলামুখৰ চাউডাঙ্গৰ চ'ৰাতে পাতে। বৰবাটঘৰৰ মাজকোঠা চাঙ্গৰ উপৰতে কুকুৰাচোৱা বৰুৱা, পাঁচনী বৰা, বৰতামূলী এইসকলক পাতে। এই ঠাইতে কুকুৰাচোৱা বৰা এটা দুৱৰী বৰুৱাটো পাতি বাজদুৱাৰত কৈ দিয়েগৈ। বৰবাটঘৰৰ পেটে পূবফালে চাংমাইশালৰ নিচাঙ্গতে চাঙ্গমাই বৰুৱা, জৰাধৰা বৰুৱা, বেজবৰুৱা, এই সকলক পাতে। তিনি দুলীয়া বৰুৱাক নেওগ বৰাইঁতকো স্বৰ্গদেৱৰ দোলাঘৰতে পাতে।

ইয়াভিন্ন বিষয়াখনি আৰু মেলডগীয়া ফুকন বৰুৱাখনিকো ডবিকা দুৱাৰত পাতে। দেৱলীয়া সেৱাচলোৱা এই দুৱাৰৰ বাজখনিতে পাতে। তাতে হাজৰিকাইঁতক পাতে। মেলডগীয়া টেকেলাৰ বৰুৱা, নেওগা বৰা, এইবোৰক লেখাৰু কুকুৰাচোৱা বৰাই নিজা মেলঘৰ নও দোলাঘৰতে নিজমেলৰ আইকুঁৱৰীদেও বা গোহাঁইদেৱৰ আজ্ঞাৰে পাতে। কুকুৰাচোৱা নেওগ বৰা এইবোৰক বৰবাটঘৰতে ওজা-লিগিবাই স্বৰ্গদেৱৰ আজ্ঞাৰে পাতে। চাউডাঙ্গৰ শইকীয়া বৰাইঁতক চাউডাঙ্গৰ চ'ৰাতে পাতে। দোলাকাখৰীয়া বৰা বৰনেওগ-ইঁতক ঢেকিয়াল বৰুৱা, দোলাকাখৰীয়া বৰুৱাৰ পালীৰ মুখৰ ওলাই বহা ঘৰটিতে পাতে। ৩৭১॥

Jawaharlal Nehru College Library
No ....
Date ....
Boko, Kamrup

নগাওঁ মৰিগাৱঁৰ শ্ৰীযুত আনন্দিৰাম গোঁহাইৰপৰা পোৱা বুৰঞ্জী পুথি।

পৰিশিষ্ট—(ক)

আহোম স্বৰ্গদেৱসকলৰ নাম।

ক্ৰমিক সংখ্যা	স্বৰ্গদেৱৰ নাম	ৰাজত্বৰ আৰম্ভণি হিন্দু শক		ইংৰাজী চন
১।	চুকাফা।	১১৫০,	আঘোণ ১৬।	১২২৮।
২।	চুতেউফা।	১১৯০,	আহাৰ ২৩।	১২৬৮।
৩।	চুবিনফা।	১২০২,	আঘোণ ২৮।	১২৮০।
৪।	চুখাংফা।	১২১৪,	ফাগুন ৫।	১২৯৩।
৫।	চুখ্ৰাংফা।	১২৫৩,	আঘোণ ১৫।	১৩৩১।
৬।	চুতুফা	১২৮৫,	পুহ ২১।	১৩৬৪।
	অৰাজ।	১২৯৭,	মাঘ ৩০।	১৩৭৪।
৭।	ত্যাওখামথি।	১৩০১,	ফাগুন ৭।	১৩৮০।
	অৰাজ।	১৩১০,	মাঘ ২২।	১৩৮৯।
৮।	বামুণী কোঁৱৰ, চুডাংফা।	১৩১৯,	ফাগুন ৩।	১৩৯৮।
৯।	চুজাংফা।	১৩২৯,	আহিন ১২।	১৪০৭।
১০।	চুফাকফা।	১৩৪৪,	বহাগ ১৪।	১৪২২।
১১।	চুচেনফা।	১৩৬০,	পুহ ১৬।	১৪৩৯।
১২।	চুহেনফা।	১৪০৯,	পুহ ২৯।	১৪৮৮।
১৩।	চুপিমফা।	১৪১৪,	ফাগুন ১২।	১৪৯৩।
১৪।	দিহিঙীয়া ৰজা ভগৰজনা, চুহুংমুং।	১৪১৮,	মাঘ ২৩।	১৪৯৭।
১৫।	গড়গঞা ৰজা, চুক্লেনমুং।	১৩৬১,	জেঠ ৯।	১৫৩৯।
১৬।	খোৰাৰজা, চুখামফা।	১৪৭৪,	কাতি ২৯।	১৫৫২।
১৭।	প্ৰতাপসিংহ বুঢ়াৰজা, চুচেংফা, বুদ্ধিস্বৰ্গনাৰায়ণ।	১৫২৫,	ভণ ২৫।	১৬০৩।
১৮।	ভগাৰজা, চুৰমফা, জয়াদিত্য।	১৫৬৩,	আঘোণ ২৩।	১৬৪১।
১৯।	নৰিয়া ৰজা, চুত্যিনফা।	১৫৬৬,	পুহ ২৮।	১৬৪৫।
২০।	জয়ধ্বজসিংহ, চুতামলা, ভগনীয়া ৰজা।	১৫৭০,	আঘোণ ২৩।	১৬৪৮।
২১।	চক্ৰধ্বজসিংহ, চুপুংমুং।	১৫৮৫,	কাতি ২৮।	১৬৬৩।
২২।	উদয়াদিত্যসিংহ, চুন্যতফা।	১৫৯৩,	বহাগ ১৫।	১৬৭০।
২৩।	ৰামধ্বজসিংহ, চুক্লমফা।	১৫৯৪,	আঘোণ ১।	১৬৭২।
২৪।	চামগুৰীয়া ৰজা, খামজঙীয়া ৰজা।	১৫৯৬,	আঘোণ ৩।	১৬৭৪।
২৫।	গোবৰ ৰজা	১৫৯৬,	১৮।	১৬৭৫।